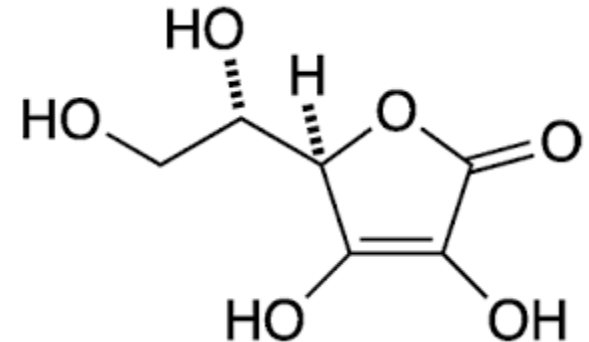
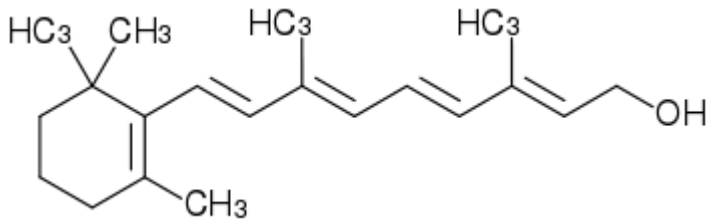

Fiziologija vitamina

Doc. dr Milica Stojković
Katedra za fiziologiju i biohemiju

VITAMINI

- Organske supstance koje se u manjim količinama nalaze u hrani
- Značajni su za život, zdravlje, rast, a ne služe kao izvori energije
- Otkriveni su kada se utvrdilo, da hrana koja ima dovoljno kalorija esencijalnih masnih kiselina i minerala, ne može da sačuva zdravlje
- Za razliku od hormona, vitamini ne mogu da budu jedinjenja za regulaciju zato što je njihovo snabdevanje preko hrane proces koji se ne može precizno regulisati

VITAMINI

Kriterijumi prema kojima se neka supstanca može definisati kao vitamin:

1. Vitamin je **organska** supstanca
2. Vitamin je nutrijent potreban **u malim količinama** za normalno funkcionisanje organizma.
3. Organizam **nema sposobnost** da sintetiše vitamine (uz neke izuzetke). U slučaju sinteze u organizmu, ovaj proces zahteva prisustvo određenih komponenti koje se moraju uneti u organizam ili **prisustvo određenih bakterija** u gastrointestinalnom traktu
4. Postoje **specifični simptomi deficita** ili pak specifična oboljenja koja se vezuju uz nedostatak svakog pojedinačnog vitamina (simptomi se **povlače** uz odgovarajući unos vitamina)

VITAMINI

- Niži organizmi mogu iz N, O, C, H i min. mat. + E da sintetišu sva jedinjenja koja su im potrebna
- Viši organizmi su evolucijom izgubili tu osobinu (mutacije) i moraju ih unositi hranom
- Vitamini su **esencijalne supstance** koje imaju katalitičko delovanje i oni su uglavnom sastavni elementi koenzima tj. prostetičnih grupa enzima
- Neki vitamini (D3 vitamin) su u tesnoj vezi sa endokrinim žlezdama i učestvuju u procesima humoralne regulacije

VITAMINI

Opšte karakteristike vitamina

- liposolubilni vitamini
  - ✓ mogu se u većoj količini deponovati u organizmu (jetra i masno tkivo) što olakšava nastanak hipervitaminoze sa ozbiljnim simptomima i mogućim posledicama toksičnosti (A i D)
  - ✓ ponašaju se više kao hormoni, posebno D vitamin, i stupaju u interakcije sa specifičnim intracelularnim receptorima u ciljnim tkivima

VITAMINI

Opšte karakteristike vitamina

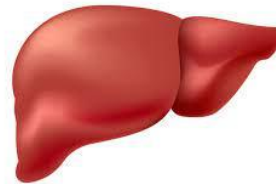
- hidrosolubilni vitamini
  - ✓ deponuju se u ograničenoj količini, jer se vrlo brzo i lako izlučuju iz organizma, potreban je stalni unos. Izuzetak, vit. B12, deponuje se u jetri i postepeno oslobađa
  - ✓ neželjeni efekti se ne javljaju kada se unose hranom
  - ✓ visoke doze vitamina C mogu smanjiti apsorpciju vitamina B12 što posledično može uzrokovati čak i hipovitaminozu vit.B12
  - ✓ ispoljavaju svoje glavno dejstvo kao kofaktori (koenzimi ili prostetične grupe) specifičnih enzima

Nedostatak i samo jednog vitamina može dovesti do ozbiljnih poremećaja u funkcionisanju celog organizma

VITAMINI

- Dnevne potrebe za pojedinačne vitamine su male, izuzev vitamina C
- Unos preko biljaka i sinteza putem mikroflore digestivnog trakta
- Potrebe u vitaminima se zadovoljavaju hranom ili se unose kao provitamini
- Mogu da se deponuju u organizmu:
  - jetra, bubrezi, jaja, riblje ulje, mleko
- Podela je izvršena na osnovu rastvorljivosti na lipo i hidrosolubilne
  - ✓ ADEK
  - ✓ B kompl. +C)

VITAMINI

- Avitaminoze

✓ potpuni nedostatak vitamina (uglavnom eksperimentalno)

- Hipovitaminoze

✓ delimični nedostatak vitamina, češće kod intenzivnog uzgoja životinja

- Poremećaji

- razmnožavanja i rasta
- metabolizma
- funkcija nervnog i mišićnog tkiva
- funkcija kože i čula vida

VITAMINI

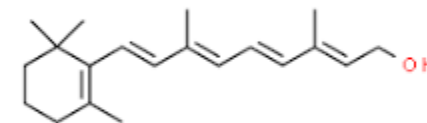
- **Hipervitaminoze**

- ✓ retke (eksperimentalno), prilikom greške u terapiji
- Hidrosolubilni vitamini se ne deponuju i lakše se izlučuju
- Uzroci deficita vitamina kod domaćih životinja:
  - ✓ nedovoljno unošenje hranom
  - ✓ smanjena resorpcija (nedostatak masti i žučnih kiselina za liposolubilne vitamine)
  - ✓ poremećaj bakterijske sinteze (antibiotska terapija)
  - ✓ povećane potrebe (rast, graviditet, laktacija)
  - ✓ ciroza jetre (depo)
  - ✓ prisustvo antivitamina u hrani
  - ✓ nedostatak sunčeve svetlosti (za D vit.)

VITAMINI- *liposolubilni*

VITAMIN A- retinol, akseroftol

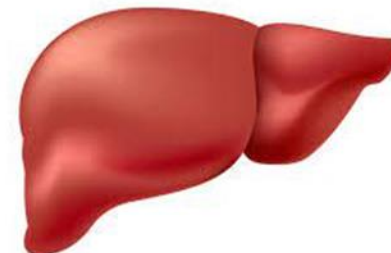
- izopreni lipoid, A1 i A2

Izvori: žuto voće i povrće, riblje ulje, žumance, puter, mleko i seno (iz hlada)

Unosi se u obliku provitamina karotina α , β i γ (iz hrane se resorbuje oko 10%)

Deponuje se u jetri - Kupferove ćelije

Lako se oksidiše i uništavaju ga UV zraci

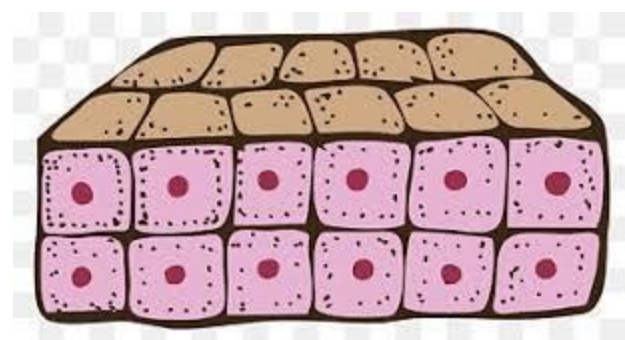
VITAMINI - *liposolubilni*

VITAMIN A- retinol, akseroftol

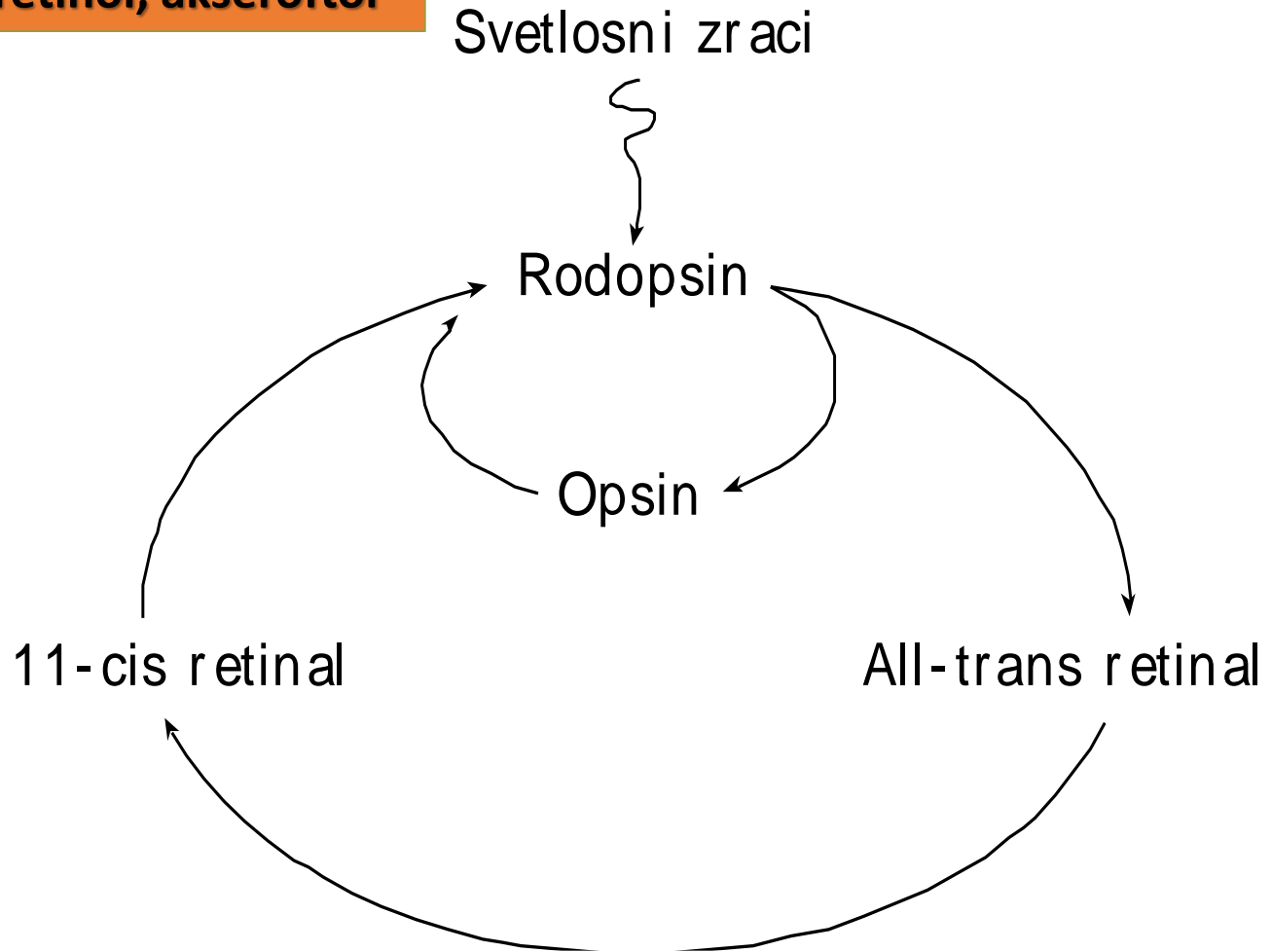
- Aktivni oblici vitamina A su retinol, retinal i retinenska kiselina
- Vit. A aldehidi nastaju iz vit A alkohola dehidrogenacijom (alkohol dehidrogenaza i NAD)
- Oni ulaze u sastav vidnog purpura Rodopsina
- Rodopsin + UV zraci = Retinal (aldehid vit. A) + opsin
- Rodopsin se u mraku resintetiše ali se jedan deo gubi pa se mora unositi hranom
- Ovi procesi se odvijaju u štapićastim ćelijama mrežnjače koje su osetljive na svetlost niskog intenziteta

Vitamin A osim toga učestvuje u:

- oksido-redukcionim procesima
- sintezi steroidnih hormona
- sintezi mukopolisaharida (čuvar epitela)

VITAMIN A- retinol, akseroftol

VITAMINI - *liposolubilni*

VITAMIN A- retinol, akseroftol

A - hipovitaminoza dovodi do:

- izostankom rasta mladih životinja
- perutanjem kože
- noćnog slepila i keratinizacije epitela (posebno oka) - kseroftalmija, panoftalmija (antikseroftalmični vitamin)
- nemogućnost reprodukcije - povezano sa atrofijom germinativnog epitela testisa
- kod nosilja do smanjenja nosivosti i procenta oplodjenosti jaja
- oštećene epitelne strukture podložne su čestim infekcijama

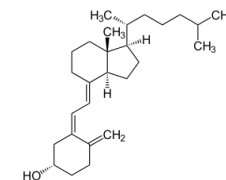

VITAMINI - liposolubilni

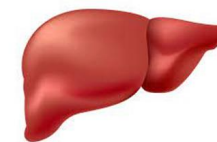
VITAMIN D- kalciferol, antirahitični vitamin

- D2 vitamin , derivat ergosterola iz biljaka nastaje pod uticajem UV zračenja
- D3 je iz životinjskih izvora
- Od njega u bubrezima nastaje 1,25 dihidroksiholekalciferol
- aktivni oblik vit. D koji deluje kao steroidni hormon - **kalcitriol**
- Deponuje se u jetri a njegova sinteza i izlučivanje su kontrolisani procesi

Izvori

- ✓ riblje ulje, seno sušeno na suncu, mleko i maslac
- ✓ kolostrum krava izrazito bogat vitaminom D

- Indukuje sintezu specifičnih proteina
(kao steroidni hormon)

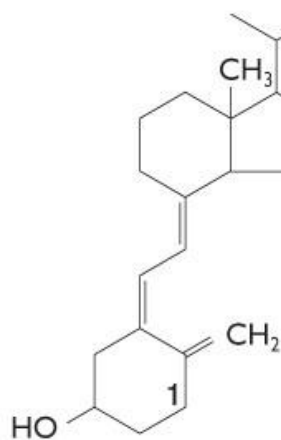
VITAMINI - *liposolubilni*

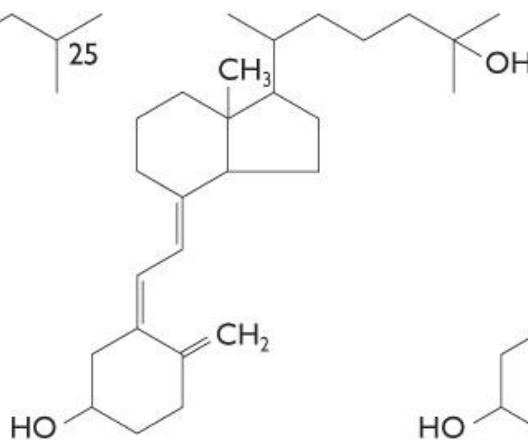
VITAMIN D- kalciferol, antirahitični vitamin

1. U jetri i koži kao međuproizvod sinteze holesterola nastaje 7 dehidroholesterol
2. On se dalje u koži pretvara u holekalciferol pod uticajem svetlosti (ako nema svetla mora se unositi hranom)
3. Holekalciferol se u jetri hidrosilira u 25 – hidroksikalciferol
4. U bubrezima pod uticajem parathormona nastaje 1,25 dihidroksiholekalciferol

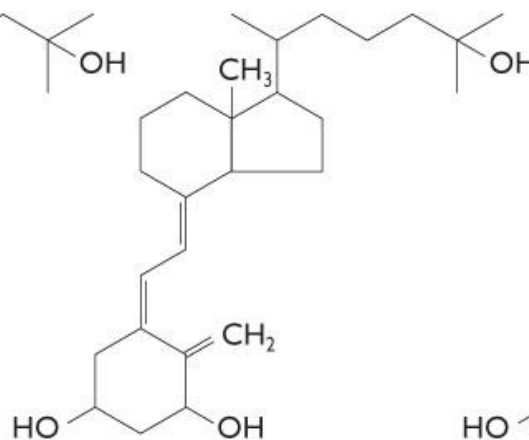
VITAMIN D- kalciferol, antirahitični vitamin

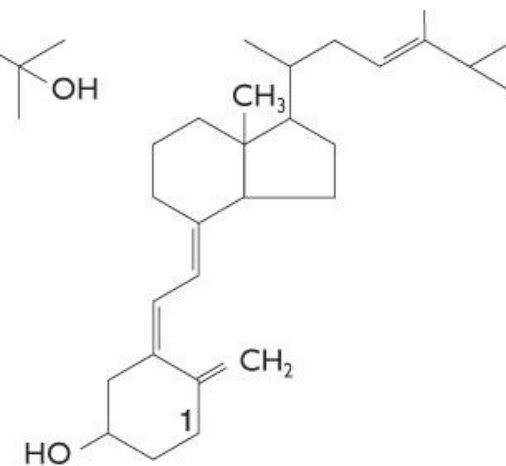
a Vitamin D₃

b 25(OH)-vitamin D₃

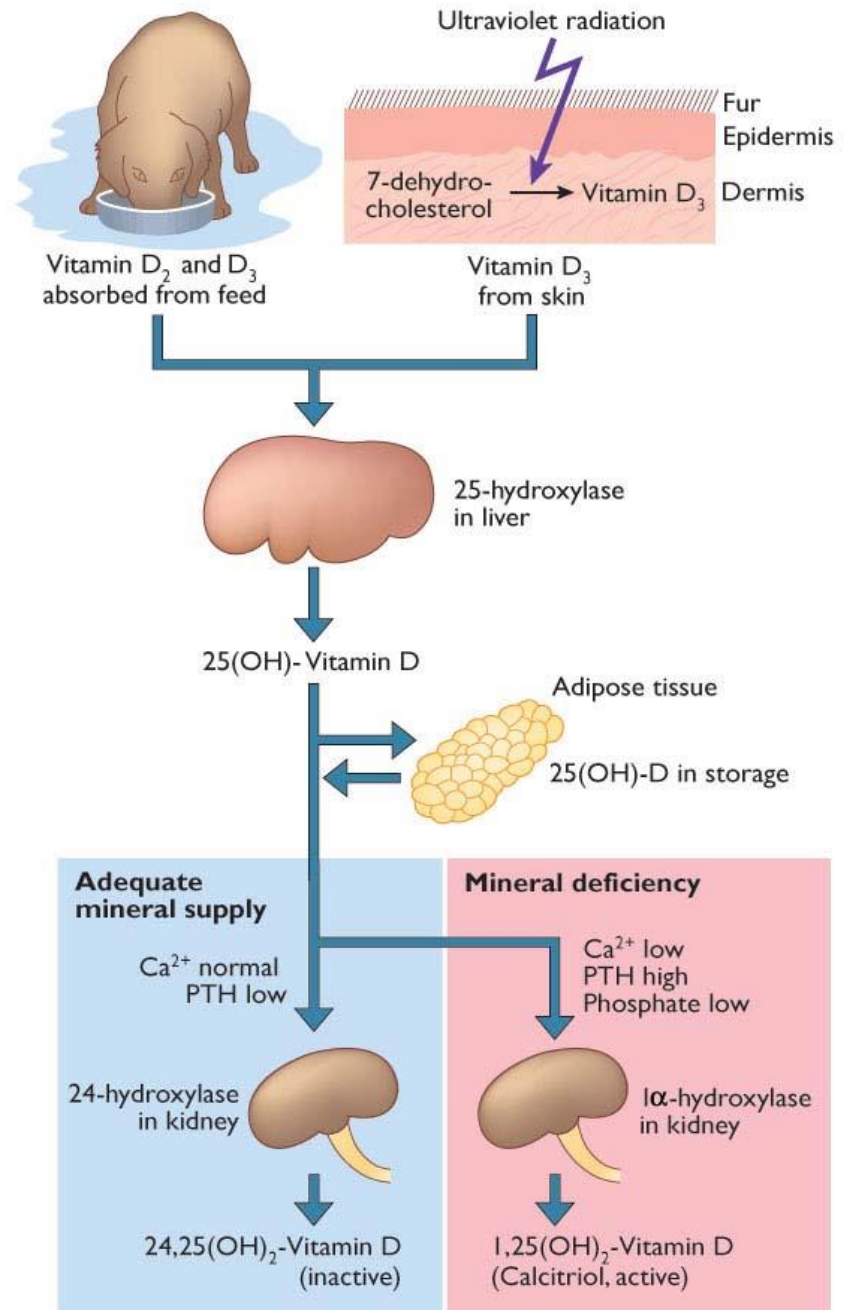

c 1,25(OH)₂-vitamin D₃
(Calcitriol)

d Vitamin D₂
(Ergocalciferol)

**VITAMIN D- kalciferol,
antirahitični vitamin**

VITAMINI - *liposolubilni*

VITAMIN D- kalciferol, antirahitični vitamin

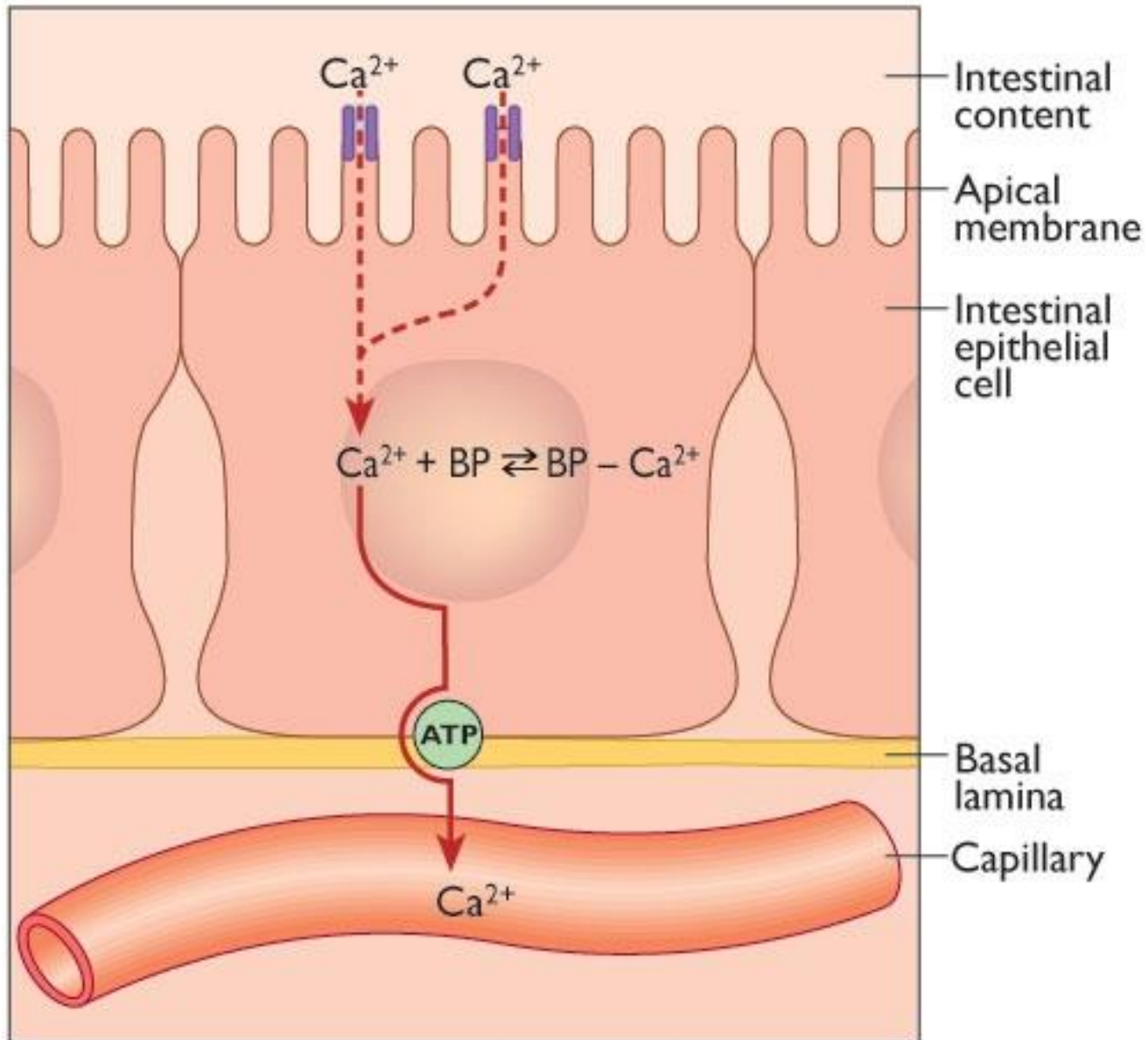
- Ovaj hormon pospešuje resorpciju Ca^{++} i PO_4 i mineralizaciju kostiju

U mukozni creva indukuje sintezu

1. Proteinskog nosača za vezivanje Ca^{++}
2. Ca^{++} zavisne ATP-aze koja aktivno transportuje Ca^{++}

Posebno utiče na mineralizaciju neokoštalih područja kosti (premeštanje Ca^{++} i PO_4 iz okoštalih u nekalcifikovane zone)

- Deluje sinergistički sa tireokalcitoninom
- Deluje antagonistički sa parathormonom i relaksinom

VITAMINI - *liposolubilni*

VITAMIN D- kalciferol, antirahitični vitamin

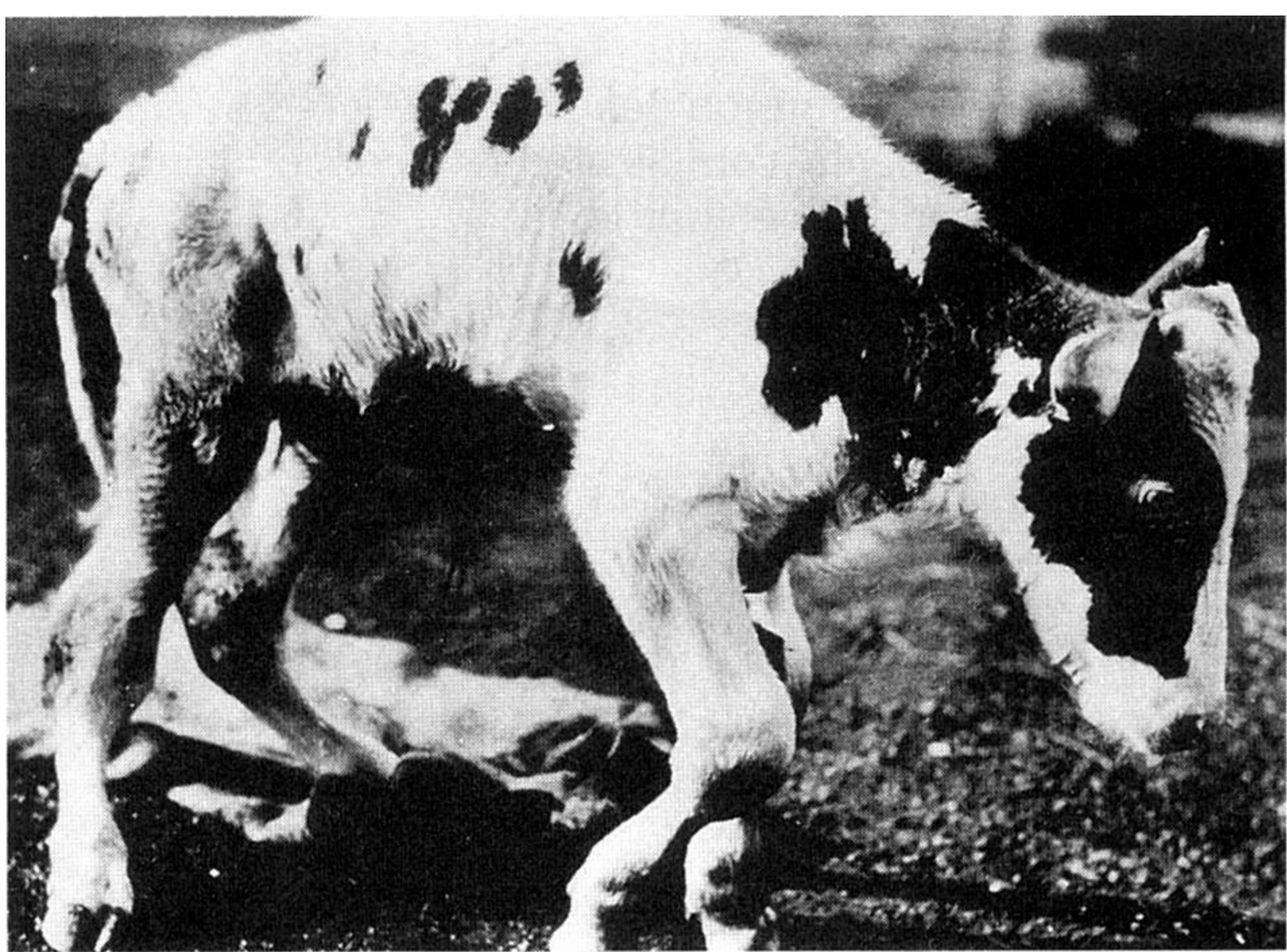
Hipovitaminoza D 3 - Rahitis

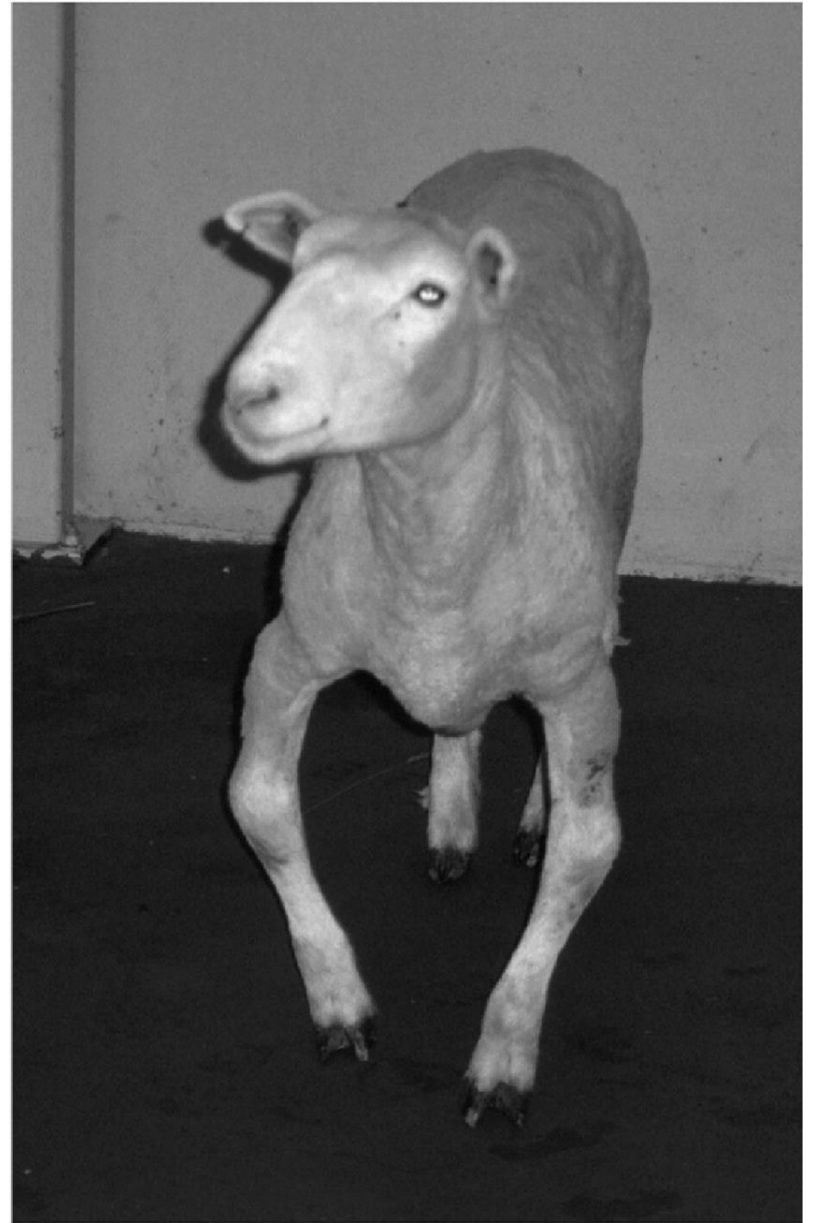
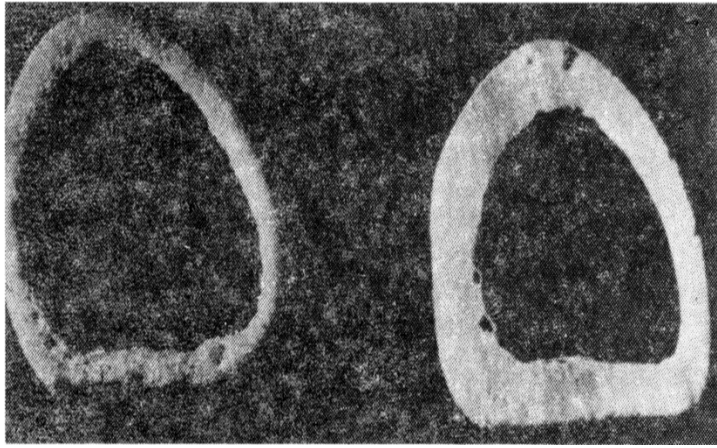
- ✓ smanjena resorpcija Ca^{++} iz creva i otežano deponovanje
- ✓ hipokalcemija dovodi do lučenja parathormona i mobilizacije Ca iz kostiju
- ✓ osnovni uzroci su nedostatak prekursora u hrani i sunčeve svetlosti

Poremećaji: osteomalacija, anemija, tetanija i osteoporoza

U terapiji se D3 ne sme predozirati zato što dovodi do otpuštanja Ca iz kostiju, hiperkalcemije i deponovanja u bubrezima

Postoji i rahitis koji je rezistentan na vit D terapiju - poremećaj nastanka aktivne forme 1,25 DHHK

VITAMINI - liposolubilni

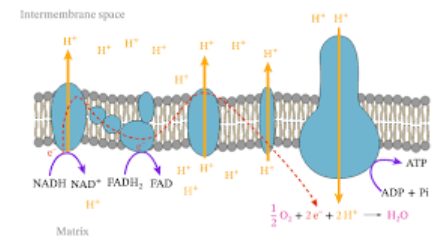
VITAMIN E- tokoferol, antisterilitetni vitamin

- α tokoferol (najviše zastupljen) + β i γ

Izvori

- ✓ mleko, meso, jaja, seno lucerke, lisnato povrće, orašasti plodovi

- Deponuje se u hipofizi i nadbubregu, masno, tkivu, mišićima
- Lako se oksidiše u tokohinon i zato deluje kao antioksidans
- Sprečava oksidaciju jako nezasićenih jedinjenja
- Sprečava stvaranje peroksidnih radikala masnih kiselina u lipidima ćelijskih membrana
- Kofaktor je kod transporta elektrona u resp. lancu
- Deluje zajedno sa Se i GPX

VITAMINI - *liposolubilni*

VITAMIN E- tokoferol, antisterilitetni vitamin

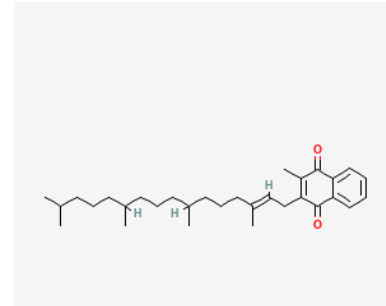
E hipovitaminoza dovodi do:

- resorpcije fetusa kod ženki pacova
- atrofije testisa (sterilitet) i mišića
- smanjenja otpornosti eritrocita prema slabim oksidansima
- distrofije mišića

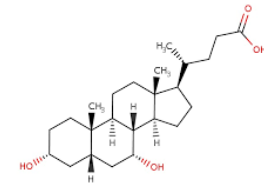
VITAMINI - *liposolubilni*

VITAMIN K- filohinon, antihemoragički vitamin

- K1 - lisnato zeleno povrće, lucerka, jetra, žumance
- K2 – bakterije u debelom crevu i buragu
- Ima naftohinonski prsten i izoprenski bočni ostatak

- Ne deponuje se u organizmu
- Resorbuje se uz pomoć žučnih kiselina

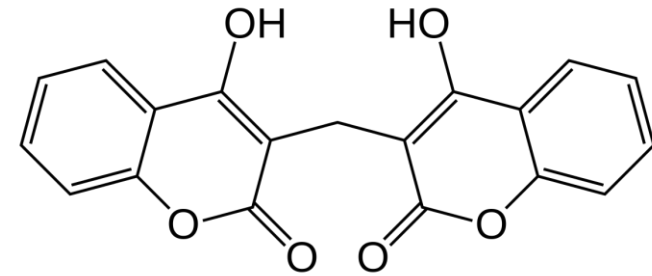
- K vit. učestvuje u stvaranju protrombina (II), VII, IX i X faktora koagulacije
- Kofaktor u post-translacijskoj modifikaciji faktora koagulacije - karboksilacija na γ C atomu glutaminske kiseline

VITAMIN K- filohinon, antihemoragički vitamin

Hipovitaminoza

- ✓ dovodi do hemoragija - retko se javlja kod sisara zbog toga što ga sintetišu bakterije u crevima
- ✓ do hipovitaminoze dolazi usled opstrukcije žučnih kanala
- Ptice ga moraju unositi hranom

VITAMIN K- filohinon, antihemoragični vitamin

- Antagonisti K vit: kompetitivno se vezuju za njegovo mesto ali nemaju tu funkciju
- Dikumarol i Markumar - nastaju iz netoksičnog kumarina u buđavom senu
- Koriste se kao rodenticidi i u terapiji infarkta i tromboza
- Primena vitamina K u terapiji kod zaustavljanja krvavih dijareja

OSTALI LIPOSOLUBILNI VITAMINI

UBIHINON (Koenzim Q)

Ugrađen je u respiratorni lanac ali nije vitamin zato što može da se sintetiše u organizmu

VITAMIN F (Esencijalne masne kiseline)

- Prekursori prostaglandina i deo ćelijskih membrana
- Ne mogu da se sintetišu već se unose hranom 6 - 8 g (čovek) uglavnom linolna kiselina

Nedostatak dovodi do

- promena na koži
- smetnji u metabolizmu vode
- smetnji u reprodukciji

HVALA NA
PAŽNJI